

Uudenmaan aluekehityksen laadullinen tilannekuva

Maakuntaohjelman painopisteet

Uusimaa-ohjelmassa on kolme painopistettä, jotka tukevat Uudenmaan vision, ”*Reilusti edellä*” -toteutumista.

- **Ympäristöviisas Uusimaa**

Tavoitteena on, että Uusimaa on Euroopan ympäristöviisain maakunta. Tavoite saavutetaan kehittämällä alue- ja yhdyskuntarakennetta kestävästi sekä turvaamalla luonnon monimuotoisuus. Uudellamaalla on keskeinen rooli siinä, että Suomi pääsee hiilineutraalisuustavoitteeseensa. Uusimaa luo reiluja ja resurssiviisaita ratkaisuja paikallisiin ja globaaleihin ilmastonmuutoksen haasteisiin, hyvinvointia vahvistaen. Ympäristöviisaiden toimien ansiosta Uusimaa säilyy puhtaana, viihtyisenä ja luonnonmonimuotoisena.

Kärkitavoite: Uusimaa on hiilineutraali vuonna 2030.

- **Menestyvä Uusimaa:**

Tavoitteena on, että Uusimaa on Euroopan innovatiivisin maakunta, jossa monialaiset verkostot tuottavat yhdessä maailmanluokan innovaatioita ja menestyvää liiketoimintaa. Yrityksemme ja korkeakoulumme ovat kansainvälistä huippua ja maakuntamme on tunnettu innovatiivisista kokeilu- ja innovaatioympäristöistään. Uusimaa on houkutteleva sijoittumispaikka kansainvälisille osaajille, yrityksille ja investoinneille. Alueemme on kansainvälisen liikenteen solmukohta, joka turvaa paitsi Uudenmaan, niin myös koko Suomen saavutettavuuden ja kansainvälisen kilpailukyvyn.

Kärkitavoite: Uudenmaan T&K-toiminnan menot ovat kohonneet viiteen prosenttiin maakunnan BKT:sta vuoteen 2030 mennessä.

- **Onnellisten Uusimaa:**

Tavoitteena on, että Onnellisten Uusimaa tarjoaa asukkailleen parhaat mahdollisuudet hyvään elämään.

Monikulttuurinen Uusimaa on vastaanottavainen uusille tulijoille sekä turvallinen asuinpaikka, joka tarjoaa asukkailleen kohtuuhintaisia ja laadukkaita, erilaisia tarpeita vastaavia asuntoja. Yhdenvertaisuudesta ja osallisuudesta huolehditaan panostamalla tasa-arvoiseen koulutukseen ja tukemalla erityisesti nuoria. Erinomaiset virkistys- ja harrastusmahdollisuudet, kulttuuritarjonta ja luontokohteet ovat kaikkien uusimaalaisten ulottuvilla.

Kärkitavoite: Uudenmaan työllisyysaste on noussut 80 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä.

RIS-strategian valinnat

Strategian kattoteemana olevan resurssiviisauden alla on kolme strategista painopistettä:

- **Ilmastoneutraalius**-painopiste sisältää toimintoja, jotka tukevat Uudenmaan hiilineutraaliustavoitetta. Teemaan liittyviä asiakokonaisuuksia voivat olla esimerkiksi kiertotalouden ratkaisut, uudet energiamuodot, bitalouden innovaatiot ja uudet materiaalit.
- **Ihmisten kaupunki** -painopiste sisältää toimintoja, jotka tukevat kaupunkikehitystä, sujuvaa arkea ja ihmisten hyvinvointia. Teemaan liittyviä asiakokonaisuuksia voivat olla esimerkiksi liikkuminen, asuminen, kaupunkisuunnittelu ja terveydenhoito.
- **Uudistuva teollisuus ja palvelut** -painopiste sisältää toimintoja, jotka tukevat eri toimialojen uudistumista. Teemaan liittyviä asiakokonaisuuksia voivat olla esimerkiksi teollisuuden uudet prosessit, terveysteknologiat, robotiikka ja matkailu.

1. Väestödynamikka

- *Maahanmuuttajien suuri osuus väestöstä.*
- *Väestönkasvun epätasainen jakautuminen maakunnan eri alueiden välillä.*
- *Huolestuttavan korkea huoltosuhde maakunnan reuna-alueilla.*

Uudellamaalla asuu yli 1,7 miljoonaa ihmistä. Maakunnan väestönkasvu on ollut jo pitkään nopeampaa kuin muualla maassa ja kasvun ennustetaan jatkuvan myös tulevaisuudessa. Kuluvan vuoden alusta maakunnan väestö on kasvanut noin 9 000 asukkaalla. Edellisenä vuonna väkiluku kasvoi kokonaisuudessaan 13 000 asukkaalla. Väestönkasvu näyttäisi hieman hidastuneen koronakriisin aikana, sillä tätä ennen 2010-luvun keskimääräinen vuosittainen väkiluvun kasvu on ollut reilusti yli 17 000 asukasta.

Viime vuosina maahanmuuton merkitys on kasvanut Uudenmaan väestödynamikassa. Viime vuonna nettomaahanmuutto Uudellemaalle oli 8 200 henkilöä, mikä oli enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Myös kuluvana vuonna maahanmuutto maakuntaan on ollut vilkasta, sillä syyskuuhun mennessä Uudellemaalle on muuttanut yli 7 200 henkilöä enemmän kuin täältä on muuttanut ulkomaille. Koko väestönkasvusta maahanmuuton osuus ollut kuluvan ja viime vuoden aikana yli 70 %.

Etenkin pääkaupunkiseutu houkuttelee ulkomaalaisia muuttajia maan rajojen ulkopuolelta. Myös yhä useampi muualle Suomeen saapuva maahanmuuttaja päätyy myöhemmin asumaan pääkaupunkiseudulle. Uudellamaalla vieraskielisten väestönosuus on 15 % ja pääkaupunkiseudulla 18 %. **Tulevina vuosina maahanmuuton merkitys kasvaa entisestään etenkin huoltosuhteen näkökulmasta, sillä yhä harvempi kunta voi laskea jatkossa pelkän luonnollisen väestönkasvun varaan. Tämä lisää onnistuneiden kotouttamistoimenpiteiden sekä segregaaation ehkäisyn ajankohtaisuutta ja tärkeyttä.**

Maan sisäisen nettomuutto Uudellemaalle on sen sijaan kääntynyt laskuun koronakriisin aikana. Viime vuonna maan sisäinen nettomuutto maakuntaan oli noin 2 000 henkilöä, kun se ennen koronakriisiä oli yli 8 000 henkilöä. Kuluvan vuoden lokakuuhun mennessä maan sisäinen nettomuutto Uudellemaalle on 2 800 henkilön verran negatiivinen. 1990-luvun alusta tarkasteltuna maan sisäinen nettomuutto maakuntaan ei ole kertaakaan aikaisemmin ollut negatiivista.

Myös luonnollinen väestönlisäys on kääntynyt selvään laskuun viimeisen 10 vuoden aikana. Viime vuonna luonnollinen väestönlisäys oli noin 3 200 henkilöä, kun se vielä 2010-luvun alussa oli lähes 7 200 henkilöä. Syntyvyyden ja työikäisen väestön vähenemisen luovat haasteita useiden kuntien elinvoimalle ja taloudellisesti kestäväälle palvelujen järjestämiselle.

Uudellamaalla väestönkasvu ei ole jakaantunut tasaisesti maakunnan sisällä, vaan on keskittynyt voimakkaasti pääkaupunkiseudulle ja osaan KUUMA-seudun kuntia. 2000-luvun aikana Uudenmaan väkiluku on kasvanut 300 000 asukkaalla, josta pääkaupunkiseudun osuus on ollut 80 %. Pääkaupunkiseutu vetää puoleensa erityisesti nuoria, opiskelu- ja työuransa alkuvaiheessa olevia muuttajia. Itä-Uudellamaalla väestönkasvu on ollut jo pitkään maltillista ja Länsi-Uudellamaalla kääntynyt selvään laskuun. Pääkaupunkiseudulla nopea väestönkasvu mahdollistaa työvoiman tarjonnan ja palvelujen kysynnän, mutta aiheuttaa alueellista ja väestöllistä eriarvoisuutta. Erityisesti isojen kaupunkien sisällä sosioekonomiset ja hyvinvointierot ovat suuret **Pääkaupunkiseudulla keskittävä väestökehitys kytkeytyykin kasvun hallintaan liittyviin haasteisiin, kun taas Itä- ja Länsi-Uudenmaan ikääntyvillä muuttotappioalueilla haasteet liittyvät elinvoiman säilyttämiseen.**

Uudenmaan väestön ikärakenne on vanhentunut viime vuosina merkittävästi ja tulevina vuosina ikärakenteen vanheneminen ennustetaan jatkuvan. Tällä hetkellä maakunnan väestöllinen huoltosuhde on 52 % ja joka viides uusmaalainen on yli 65-vuotias. **Erytisen huolestuttava tilanne on Länsi- ja Itä-Uudellamaalla, joissa huoltosuhde on kohonnut selvästi koko maan keskiarvon yläpuolella.** Ikärakenteen voimakas muutos luo haasteita näiden alueiden elinvoimalle ja taloudellisesti kestäväälle palvelujen järjestämiselle.

Arvio nykytilanteesta verrattuna vuoden takaiseen: **huonompi**

Arvio tilanteesta vuoden kuluttua: **parempi**

2. Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

- *Kuntien ilmastotyön resurssit on turvattava ja ilmastotyössä huomioitava kuntien omat vahvuudet.*
- *Uudenmaan kiertotalousekosysteemin ja -osaamisen vahvistaminen*
- *Energiantuotannon päästöjen vähentäminen ja energia tehokkuuden parantaminen vaatii mittavia investointeja.*
- *Tieliikenteen päästöt on käännettävä laskuun ja kestävien kulkumuotojen osuutta on kasvatettava.*

Uudenmaan kasvihuonekaasupäästöt olivat vuonna 2018 8,1 miljoonaa tonnia CO₂, mikä vastaa hieman yli viidennestä Suomen kokonaispäästöistä. **Maakunnan asukaskohtaiset päästöt ovat laskeneet lähes neljänneksen vuodesta 2005, mutta kokonaispäästöt ovat vähentyneet samana aikana vain 11 %.** Suurin päästölähde on lämmitys (40 %), toisena tieliikenne (28 %) ja kolmantena kulutussähkö (14 %).

Lämmityksen päästöjä kasvattavat erityisesti pääkaupunkiseudun kaukolämmityksen suuret päästöt, jotka johtuvat fossiilisten polttoaineiden suuresta osuudesta tuotannossa. Pääkaupunkiseudulla tulevaisuuden kestävä energiantuotannon ratkaisut tulevat muodostumaan useasta erillisestä toimenpiteestä, joista yhtenä keskeisenä on tutkittu Kilpilahden hukkalämmön hyödyntämistä.

Pääkaupunkiseudun kaupungeilla on hyvät resurssit ilmastotyöhön ja laajan hanketoiminnan avulla ilmastotoimenpiteitä on käynnistetty laajasti. Erityisesti alueen laaja-alainen TKI-osaaminen mahdollistaa päästöjä

alentavien teknologioiden kehittämistyön. Myös muissa Uudenmaan kunnissa tehdään monipuolista ilmastotyötä kuntien resurssien puitteissa.

Useissa Uudenmaan kunnissa rakennuskanta on tulossa peruskorjausvaiheeseen. Erityisesti 1950–1970-luvuilla rakennettujen rakennusten energiakorjaustarve on merkittävä. Uudisrakentamisessa on huomioitava yhä vahvemmin energiatehokkuus, kestävät materiaalivalinnat ja kiertotalouden menetelmät. Yhdyskuntarakenteen kehittämisessä tulee huomioida lisäksi metsien hiilinielujen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen.

Kiertotalous on Uudenmaan ilmastotyön tavoitteiden näkökulmasta merkittävä tukitoimenpide ilmastokestävien toimintamallien uudistamisessa. Kiertotalous on ratkaisu tuotannon ja kulutuksen sopeuttamiseen, sillä se huomioi luonnonvarojen uusiutumiskyvyn rajat ja hyödyntää uusiokäytön mahdollisuuksia. Teollisessa tuotannossa syntyy runsaasti sivu- ja jätevirtoja, joiden hyödyntäminen sekä minimoi ympäristöhaittoja että avaa yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia. **Suomen materiaalivirroista yli puolet syntyy Uudellamaalla, minkä vuoksi kiertotalous on suuri mahdollisuus uusimaalaisille toimijoille. Uudellamaalla toimivien yritysten yhteenlaskettu kiertotalouteen liittyvä liikevaihto on 4,1 mrd.€ ja henkilöstöä kiertotalouden parissa työskentelee yli 15 000. Kiertotalouteen liittyvän liikevaihdon määrä on arvioitu olevan mahdollista kaksinkertaistaa vuoteen 2025 mennessä. Uudenmaan kiertotalouslaakso -kokonaisuus on esimerkki laajasta, eri toimijoita yhteen kokoavasta hankkeesta, joka toimii kohtauspaikkana sekä kehitysalustana kiertotalouden alalla.**

Pääkaupunkiseudun kehyskunnissa kaukolämpö tuotetaan suurelta osin biopolttoaineilla. Tämä näkyy usean kunnan päästötaseessa kaukolämmön päästöjen merkittävänä vähenemisenä. Sen sijaan **öljylämmityksen ja muun erillislämmityksen päästöt rasittavat edelleen useiden kuntien päästötasetta, vaikka näiden päästöt koko Uudenmaan alueella ovat vähentyneet lähes puoleen.** Valtion kunnille asettamaa tavoitetta öljylämmityksestä luopumiseksi pidetään kunnissa haasteellisena.

Uudellamaalla liikenteen päästöt ovat vähentyneet vuodesta 2005 vain noin 5 %. Sektorin sisällä ylivoimaisesti suurin päästölähde on henkilöautoliikenne. **Uudenmaan kuntien moninaisuus pakottaa etsimään ratkaisuja liikenteen päästöjen vähentämiseen useammasta suunnasta.** Päästövähentämiseen liittyvät ratkaisut tulevat kytkeytymään ennen kaikkea toimivaan joukkoliikenteeseen. Osa liikenteen päästövähennystarpeen ratkaisua kytkeytyy ajoneuvokannan käyttövoimien muutokseen, mutta näiden ratkaisuiden vaikutukset näkyvät laajemmin vasta pidemmällä aikavälillä.

Kulutussähkön päästöt määräytyvät sähkön kansallisen päästökertoimen mukaan, joten markkinoilla olevan sähkön tuotantomuoto vaikuttaa merkittävästi sähkön kulutuksesta aiheutuviin päästöihin. Laskentamallin vuoksi kuntien päästöttömän sähköntuotannon eteen tekemä työ ei suoraan näy seurannassa, mutta vaikuttaa välillisesti kansallisen päästökertoimen pienenemisen kautta. **Päästötöntä sähköntuotantoa, kuten tuulivoimaa, on edelleen edistettävä kansallisella tasolla.**

Arvio nykytilanteesta verrattuna vuoden takaiseen: parempi

Arvio tilanteesta vuoden kuluttua: parempi

3. Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet

- *Uudenmaan liikenteellinen saavutettavuus merkittävä menestystekijä koko Suomelle.*
- *Kattavien tietoliikenneyhteyksien kehittäminen koko maakunnan alueella.*
- *Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen kestävään liikkumiseen ja olemassa olevaan rakenteeseen tukeutuen.*

Uusimaa poikkeaa monella tapaa Suomen muista maakunnista liikenteen ja liikkumisen näkökulmasta. Maakunnan suuren ja kasvavan väestön myötä Uudellamaalla sijaitsevat Suomen vilkasliikenteisimmät tiet ja suurimmat joukkoliikenteen käyttäjämäärät. Myös raskaan tavaraliikenteen kuljetukset ovat volyymitaan suuret johtuen muun muassa Vuosaaren ja Porvoon Kilpilahden satamista. Lisäksi kuluttajien suuri määrä näkyy logistiikassa suurina materiaalivirtoina.

Helsingissä sijaitsee koko Euroopan vilkain matkustajasatama, joka palvelee muun muassa Helsingin ja Tallinnan välistä henkilöliikennettä. Suomeen kohdistuvasta kansainvälisestä matkailusta noin puolet kohdistuu Uudellemaalle. Helsinki-Vantaan lentoasema on yksi Euroopan nopeimmin kasvavista lentoasemista. Sen kautta kulki ennen koronakriisiä vuosittain lähes 22 miljoonaa matkustajaa ja 94 % Suomen kansainvälisestä lentoliikenteestä. Lisäksi Uudeltamaalta on nopea junayhteys Venäjälle.

Uudenmaan talous- ja työmarkkina-alueen liikenteellinen saavutettavuus on merkittävä menestystekijä koko Suomelle. Erityisesti Helsingin seudun merkitys vahvana eurooppalaisena metropolialueena korostuu koko Suomen

kansainvälisen kilpailun näkökulmasta. Kilpailukyvyyn ylläpitäminen ja maakunnan työmarkkina-alueen laajeneminen edellyttävät jatkuvaa sekä Suomen sisäisten että kansainvälisten liikenneyhteyksien kehittämistä. Myös Uudenmaan keskuksia ja maaseutualueita verkottava ja niiden vahvuuksien hyödyntämistä edistävä aluerakenne perustuu hyvään liikenteelliseen saavutettavuuteen.

Etenkin Helsinki-Vantaan lentokenttäalueen toimivuus kansainvälisen lentoliikenteen solmukohtana on koko Suomen kilpailukyvyyn kannalta keskeisessä asemassa. Koronakriisi on iskenyt lentoliikenteeseen ja siihen kytkeytyville tukipalveluille erityisen rajusti. Yksin lentokenttäalue työllistää noin 20 000 henkilöä. Kriisin pitkittyessä ja mahdollisten uusien rajoitustoimien myötä henkilö- ja tavaraliikenteen toimivuus on tärkeää turvata työllisyyden ja palveluiden ylläpitämiseksi.

Uudellamaalla maanteiden liikennesuorite asukasta kohden on selvästi Suomen maakunnista matalin. Maantieliikenteen yhteenlaskettu kokonaissuorite vastaa kuitenkin yli viidesosaa koko maan suoritteesta. Tämä korostaa sekä sujuvan joukkoliikenteen että kattavan maantieverkon merkitystä uusmaalaisten liikkumiselle. Uusmaalaisista yli 80 % asuu alueilla, joilla joukkoliikenteen saavutettavuus on hyvällä tai kohtuullisella tasolla. Kestävät liikkumismuodot kattavat puolet kaikesta Uudellamaalla tapahtuvasta liikkumisesta.

Koronaepidemia on vaikuttanut joukkoliikenteen edellytyksiin ja palvelutasoon Uudellamaalla heikentävästi. Esimerkiksi Helsingin seudun liikenteen matkustajamäärät ovat edelleen 40 % matalammalla tasolla kuin ennen epidemiaa. Lähitulevaisuudessa joukkoliikenteen edellytysten tukeminen on avainasemassa Uudellamaalla kestävän saavutettavuuden turvaamiseksi ja liikenteen päästöjen vähentämiseksi. Pidemmällä tähtäimellä Uudenmaan raideliikennehankkeiden tukeminen sekä tavaraliikenteen muuttaminen kestävämmäksi ovat maakunnan liikenteen kärkihankkeita.

Teknologian kehitys ja digitalisaatio ovat edesauttaneet taloudellisen toiminnan jakautumista maantieteellisesti yhä tasaisemmin etenkin koronaepidemian aikana. **Koko Uudenmaan kattavien tietoliikenneyhteyksien turvaaminen ja jatkuva kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta myös maakunnan reuna-alueet pystyvät kiinnittymään yhä tiukemmin tietointensiivisen talouden rakenteisiin.**

Uudenmaan voimakkaan kasvun sekä päästöjen vähentämisen vuoksi kestävän yhdyskuntasuunnittelun tulee pyrkiä tehostamaan aluerakennetta keskuksiin tukeutuen, erityisesti kestävin kulkutavoin. Tällainen kestävä yhdyskuntasuunnittelu vastaa pidemmän tähtäimen ilmastomuutoksen hillinnän ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen tavoitteisiin. Nämä tavoitteet korostuvat myös Helsingin seudun MAL-suunnittelussa.

Arvio nykytilanteesta verrattuna vuoden takaiseen: ennallaan

Arvio tilanteesta vuoden kuluttua: ennallaan

4. Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen

- *Uudenmaan TKI-rahoitus suhteessa bkt:een on nostettava vähintään 5 %:iin.*
- *Kansainvälisten TKI-investointien, -tutkijoiden ja -rahoituksen lisääminen.*
- *Uudenmaan keskeisten paikallisten ja alueellisten innovaatioekosysteemien vahvistaminen.*

Uusimaa on Suomen elinkeinoelämän keskittymä. Maakunnassa sijaitsee noin kolmannes maan työpaikoista ja syntyy 39 % BKT:sta. Uudenmaan elinkeinoelämälle on tunnusomaista vahva kansainvälisyys ja yritysten vientivetoisuus. Suomessa toimivasta ulkomaalaistaustaisesta yritystoiminnasta yli puolet on keskittynyt Uudellemaalle. Koko maan viennin arvosta Uudenmaan osuus on noin kolmannes. Talouden elinvoimaisuutta vahvistavat väestön korkea koulutustaso, keskimääräistä nuorempi yrityskanta sekä suuri startup-yritysten määrä. Lisäksi Uudenmaan vahvuuksia ovat osaamisintensiivisten palveluiden suuri osuus sekä elinkeinorakenteen hyvä muutosjoustavuus monipuolisen elinkeinorakenteen myötä.

Suomen ja Uudenmaan menestyminen rakentuvat korkealle osaamiselle ja koko yhteiskuntaa hyödyttävälle innovaatioille. Innovaatioiden syntyminen edellyttää yhä enemmän panostuksia tutkimus- ja kehitystoimintaan sekä koulutukseen ja osaamisen päivittämiseen. TKI-toiminnassa syntyvät uudet ideat ja innovaatiot ovat pitkällä aikavälillä lähes ainoa tuottavuuden kasvun lähde. **Huolestuttavaa kuitenkin on, että Suomessa TKI-rahoitus suhteessa BKT:een on reaalisesti 17 % alemmalla tasolla kuin kymmenen vuotta aikaisemmin.**

Suomen hallitus on asettanut tavoitteekseen, että TKI-panostukset nousevat neljään prosenttiin BKT:sta vuosikymmenen loppuun mennessä. Hallituksen TKI-intensiteettitaso saavuttamiseksi Suomen TKI-menojen tulisi kasvaa vuosittain noin 6 %. Uudenmaan osuus tästä kasvusta on merkittävä, sillä maakunnassa harjoitetun TKI-

toiminnan menot kattavat puolet Suomen TKI-menoista. **Jotta Suomi pääsee tavoitteeseensa, Uudellamaalla TKI-intensiteetin onkin noustava nykyisestä 3,5 %:sta 5–6 %:iin.** TKI-menojen nosto vaatii pitkäjänteistä sitoutumista ja näiden menojen priorisointia. **Hallituksen tavoite edellyttää myös huolehtimista siitä, että Uudenmaan innovaatioympäristö on entistä houkuttelevampi kohde sekä kotimaisille että kansainvälisille TKI-investoinneille ja tutkijoille. Lisäksi on tärkeää lisätä kansainvälisesti kilpaillun tutkimusrahoituksen saantoa Uudellemaalle.**

Uudenmaan elinkeinoelämän ja korkeakoulusektorin välinen innovaatioekosysteemi muodostaa suotuisen ympäristön paitsi TKI-toiminnalle, myös yrittäjyydelle ja uusien kasvuyritysten syntyemiselle. Puolet Suomen kasvuyrityksistä sijaitsee Uudellamaalla ja kaikista maakunnan työssäkävivistä kahdeksan prosenttia toimii yrittäjinä. Yrittäjyyden edellytysten parantamisen tulee olla keskeinen tavoite myös jatkossa. Startup-yrittäjiä tulee saattaa myös entistä läheisempään yhteistyöhön korkeakoulusektorin sekä ammatillisen koulutuksen toimijoiden kanssa.

Uudenmaan talouden ja elinkeinoelämän tilanne on selvästi parempi verrattuna vuotta aikaisempaan. Rajoitusten purkamisen ja yhteiskunnan avautumisen seurauksena kriisissä eniten kärsineiden palvelualojen tilanne on helpottumassa ja alalla kohdataan jo selvää työvoimapulaa. Matkailutoimialoilla kansainvälisen matkailukysynnän hiljattainen elpyminen on parantanut tulevaisuuden näkymiä. Matkailun elpymisestä huolimatta Helsinki-Vantaan lentoaseman matkustajamäärät ovat edelleen alle neljäsosa koronaa edeltävästä ajasta. Kaupan alalla suuret vähittäistavarakaupat pärjäävät edelleen hyvin ja kasvavat kiihtyvällä tahdilla. Pienempien toimijoiden tilanne erityisesti erikoistavarakaupassa on kuitenkin selvästi haastavampi. Teollisuudessa globaalin kysynnän vahvistuminen on pitänyt näkymät hyvinä ja yritysten tilauskannat ovat koronaa edeltävällä tasolla. Erityisesti pääkaupunkiseudulle keskittyneessä teknologiateollisuudessa komponenttipula kuitenkin varjostaa lähitulevaisuuden kasvua. Myös rakentamisen toimialalla tilanne on Uudellamaalla hyvä. Etenkin asuntorakentaminen ja korjausrakentaminen ovat kovassa vauhdissa, ja alalla työvoiman saatavuudessa on selviä haasteita.

*Arvio nykytilanteesta verrattuna vuoden takaiseen: **parempi***

*Arvio tilanteesta vuoden kuluttua: **ennallaan***

5. Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana

- *Työttömyys laskee Uudellamaalla muuta maata hitaammin ja yhä suurempi osa Suomen työttömistä asuu maakunnassa.*
- *Vieraskielisten työttömien suuri määrä.*
- *Pitkäaikaistyöttömyyden kaksinkertaistuminen koronakriisin aikana.*

Työttömyys ja lomautukset ovat kasvaneet läpi koronakriisin Uudellamaalla Suomen maakunnista selvästi nopeiten. Viime kuukausina yhteiskunnan avautumisen myötä tilanne Uudenmaan työmarkkinoilla on koko Suomen tapaan helpottunut. Tilanteen parantumisesta huolimatta työttömiä on Uudellamaalla edelleen lähes 25 000 enemmän kuin ennen kriisiä. Työttömien osuus työvoimasta on Uudellamaalla 10,5 %, kun se koko maassa oli 9,8 %.

Reilussa 10 vuodessa Uudenmaan osuus koko maan työttömistä on kasvanut 20 %:sta yli 36 %:iin. Koronakriisin myötä osuuden kasvu on kiihtynyt entisestään. **TEM:n työmarkkinaennusteen mukaan työttömyyden lasku tulee olemaan Uudellamaalla tulevina vuosina selvästi hitaampaa kuin muualla maassa.** Ennusteessa työttömien määrä on Uudellamaalla vuonna 2023 22 % suurempi kuin ennen koronakriisiä. Muualla maassa työttömien määrän ennustetaan sen sijaan olevan kahden vuoden päästä 15 % alemmalla tasolla kuin ennen koronaa. Yhä suurempi osa Suomen työttömistä tulee näin ollen myös tulevaisuudessa asumaan Uudellamaalla.

Yksi merkittävin työttömien ryhmä Uudellamaalla ovat vieraskieliset työttömät. Heidän osuutensa kaikista Uudenmaan työttömistä on 29 %. Kaikista Suomen ulkomaalaisista työttömistä Uudellamaalla asuu 60 %. Vieraskielisten työttömyys on kasvanut koronakriisin aikana selvästi nopeammin kuin muun väestön eikä ole kääntynyt laskuun rajoitustoimien purkamisen myötä. **Vieraskielisten työllisyystilanteen parantaminen on keskeinen menestystekijä Uudellemaalle ja siten myös koko Suomelle**

Uudellamaalla työttömyyden rakenne on muuttunut hankalammaksi, sillä pitkään työttömänä olleilla on yhä vaikeampi löytää paikkaansa työmarkkinoilta. Tällä hetkellä pitkäaikaistyöttömien määrä on kaksinkertainen kriisiä edeltävään aikaan verrattuna. Uudenmaan työttömistä 48 % on pitkäaikaistyöttömiä ja kaikista Suomen pitkäaikaistyöttömistä Uudellamaalla asuu 41 %. Myös nuorisotyöttömyyden kasvu on ollut Uudellamaalla nopeaa kriisin puhkeamisen jälkeen. Tällä hetkellä nuoria alle 25-vuotiaita työttömiä on maakunnassa lähes 50 % enemmän kuin ennen kriisiä. Jo ennestään nuorisotyöttömyys on ollut maakunnassa huolestuttavan korkealla tasolla. **Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen on tehokas ja pitkävaikutteinen työllisyystoimi.**

Työttömyyden rakenteen hankaloituessa uusia avoimia työpaikkoja on Uudellamaalla haussa enemmän kuin kertaakaan 2000-luvulla. Pk-yritysbarometrin mukaan viidennes maakunnan yrityksistä näki työvoiman saatavuuden suurimmaksi kasvun esteeksi. Luku on Uudellamaalla myös muuta maata korkeampi. Osaavan työvoiman, niin korkeasti koulutettujen kuin ammatillisen koulutuksen saaneiden, heikko saatavuus on ollut yksi merkittävimmistä kasvun esteistä Uudenmaan yrityksille jo pitkään. Koronakriisin myötä tilanne on entisestään vaikeutunut ja tekijöistä on pulaa niin digiosaamista kuin perinteisiä kädentaitoja vaativilta aloilta. Työvoima- ja osaajapula korostuu ennen kaikkea hoiva-, palvelu- ja rakennusalalla. **Yksi tapa vastata näihin haasteisiin on panostaa entistä voimakkaammin aikuiskoulutukseen, osaamiseen sekä maahanmuuttajien työllistymistä edistäviin palveluihin. Työvoiman tarjonnan asettama rajoitetta työllisyyden kasvulle voidaan helpottaa myös edistämällä kansainvälisen osaajien rekrytointia.**

Uudellamaalla asuu maan koulutetuin väestö. Korkea koulutustaso perustuu alueen monipuolisiin koulutusmahdollisuuksiin sekä työmarkkinoihin, jotka houkuttelevat korkeasti koulutettua väestöä maakuntaan. Maakunnassa on kuitenkin lähes 180 000 20–64-vuotiasta henkilöä vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa. Vieraskielisiä työkäisiä on puolestaan lähes 180 000 ja heistä noin puolella ei ole tutkintoa. Tulevaisuudessa työllistyminen edellyttää entistä korkeampaa koulutustasoa. Arvioiden mukaan vuonna 2035 uusista työntekijöistä yli puolet ja uusien työpaikkojen työntekijöistä yli 75 % tarvitsee korkeakoulutuksen. Väestön koulutustason nostaminen kulminoituu jatkossa yhä voimakkaammin korkeakoulutuksen saavutettavuuteen, opiskelupaikkojen riittävyyteen sekä elinikäisen oppimisen mahdollisuuksiin. Kotimaisen osaamis- ja koulutustason noston ohella Uudenmaan tulee olla entistä houkuttelevampi kohde ulkomaalaisille opiskelijoille.

Arvio nykytilanteesta verrattuna vuoden takaiseen: **parempi**

Arvio tilanteesta vuoden kuluttua: **parempi**

6. Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy

- *Koronakriisi on kasvattanut eroja hyvinvoivien ja heikommassa asemassa olevien välillä entisestään.*
- *Paljon tukea tarvitsevien ja sosiaalipalveluja käyttävien väestöryhmien tilanne erityisesti heikentynyt.*
- *Koronakriisin epäsuorat vaikutukset terveyteen ja hyvinvointiin ovat mittavat.*

Uusmaalaisten hyvinvointi ja mahdollisuus hyvään elämään ovat useilla mittareilla mitattuna maailman huippuluokkaa. Hyvinvoinnin pohjan luo toimiva yhteiskunta. Luottamus instituutioihin, yhteisöihin ja ihmisiin, laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä mahdollisuus kouluttautua ovat osa hyvinvointia ja turvallisuutta.

Talous ja työllisyys ovat kohentuneet, mutta hyvinvoinnin toipuminen ja jälleenrakennus koronakriisistä voi viedä kauan. **THL:n mukaan kriisin vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja arkielämään korostuvat selvästi eniten Uudellamaalla, sillä maakunnassa tautitilanne on ollut vakavin. Koronapandemia on myös kärjistänyt eroja hyvinvoivien ja heikommassa asemassa olevien asukkaiden välillä entisestään.** Koronaa voikin pitää merkittävimpanä hyvinvoinnin ja eriarvoistumisen muutostekijänä.

Paljon tukea tarvitsevien ja sosiaalipalveluja käyttävien väestöryhmien tilanne on heikentynyt. Eniten rajoitustoimista ovat kärsineet tukea tarvitsevat nuoret ja lapsiperheet sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutajat. Myös monet välttämättömät matalan kynnyksen palvelut tai lähipalvelut suljettiin ja samaan aikaan uusien digitaalisten palveluiden käyttöönotto on ollut vaikeaa taitojen ja muiden resurssien puuttuessa. Vielä ei voida tarkkaan arvioida, miten suuria vahinkoja useita kuukausia kestänyt tärkeiden palvelujen ja kontaktien puuttuminen on aiheuttanut.

Koronaepidemian ja rajoitustoimien vaikutukset koko palvelujärjestelmään ovat olleet mittavia. Esimerkiksi suun terveydenhuollossa kiireetön hoito vähentyi, kun henkilöstöä tarvittiin koronatehtäviin. Neuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelujen saatavuus on heikentynyt ja määräaikaista terveystarkastuksia vähennetty. Samaan aikaan lasten ja perheiden tuen tarpeet kasvavat. Palvelu- ja hoitovaje näkyvät vielä pitkään, ja patoutuneet tarpeet purkautuvat todennäköisesti esimerkiksi perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa sekä kriisiavussa. **Ajoissa hoitamatta jääneet sairaudet voivat pahentaa sairautta ja aiheuttaa suuria kustannuksia.**

Koronaviruksen etenemistä rajoittaneet toimet ovat aiheuttaneet ongelmia, joihin ei ennakolta kyetty varautumaan. Yksinäisyys ja liikkumattomuus ovat lisääntyneet, mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat pahentuneet ja arkisen avun tarve kasvanut. Koronaepidemia näkyy voimavarojen vähentymisenä. Esimerkiksi aikuisten toiveikkaus tulevaisuuden suhteen on vähentynyt. Myös lapsilla, nuorilla ja opiskelijoilla kuormitus on lisääntynyt. Koronaviruksen kokonaisvaikutukset voidaankin mitata vasta, kun koronaepidemian laajuus ja kesto on selvillä.

Arvio nykytilanteesta verrattuna vuoden takaiseen: **parempi**

Arvio tilanteesta vuoden kuluttua: **parempi**